

BIULETYN

ISSN 2081-0695

NR **3**
2014

Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Łódzkiego

Poznajemy
nowego
LEADER-a

Energia z wiatru
– źródło taniej
i bezpiecznej
energii

Europejski Fundusz Rolny
na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie. Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Pomocy Technicznej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013.
Instytucja zarządzająca PROW 2007–2013 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Spis treści

Aktualności

Wytyczne dotyczące prowadzenia produkcji i sprzedaży produktów pochodzenia zwierzęcego . . .	1
Turystyka kulinarna w Łódzkiem	1
Ekologiczni nagrodzeni	1

Temat numeru

Poznajemy nowego LEADER-a	2-3
--	-----

Rzetelny materiał

Fundusz wspiera przedsiębiorców inwestujących w ekologię	4-5
Naturalna kolej rzeczy	6-9
Energia z wiatru – źródło taniej i bezpiecznej energii	10-11
Zagroda Bednarza już w Sieci	12-13
Agroturystyka w Łódzkiem z duchem czasu	14-16

Na koniec

Kalendarium	17
W następnym numerze	17
Kolejni w kolejce do grona przyjaznych	17
Dla kogo Tygłe Smaków	17

Redakcja:

Anna Rzeźnik-Osuwniak

**Sekretariat Regionalny Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich
Województwa Łódzkiego, Urząd Marszałkowski
Województwa Łódzkiego**

al. Piłsudskiego 8, 90-051 Łódź

e-mail: pro.w.ksow@lodzkie.pl

tel.: 42 663 31 88; 42 291 97 35

Zdjęcia pochodzą z archiwów Sekretariatu Regionalnego KSOW Województwa Łódzkiego oraz od autorów artykułów.

Biuletyn dostępny na stronie internetowej

www.lodzkie.ksow.pl

Nakład: 10 000 egzemplarzy

Opracowanie graficzne, DTP, druk: Pracownia C&C

Wydawca: Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego,
Departament Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich
Województwa Łódzkiego

Szanowni Państwo!

Mam przyjemność oddać w Państwa ręce trzeci numer Biuletynu Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Łódzkiego.

W tym numerze zamieściliśmy informacje o możliwościach i wyzwaniach, jakie stoją przed lokalnymi grupami działania w nowym okresie programowania. Z uwagi na obszerność tematu to dopiero pierwsza część artykułu poświęcona osi LEADER – kolejne w zimowym wydaniu. W trzecim numerze wiele uwagi poświęciliśmy tematowi ochrony środowiska i odnawialnym źródłom energii. Wzorem poprzednich numerów publikujemy artykuł Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, tym razem na temat nisko oprocentowanych pożyczek i dopłat do oprocentowania kredytów. Poza tym Polskie Stowarzyszenie Energetyki Wiatrowej przybliży Państwu kwestie związane z energią wiatru oraz parkami wiatrowymi.

W numerze nie zabraknie również informacji z zakresu agroturystyki. Dzięki organizacji od kilku lat „Wojewódzkiego konkursu na najlepsze gospodarstwo agroturystyczne Złota Grusza” możliwe jest zaobserwowanie przemian, jakie zachodzą w tych gospodarstwach, jak dostosowują się do potrzeb turystów, często tracąc charakterystyczne dla agroturystyki cechy.

Zachęcam Państwa także do zapoznania się z materiałem dotyczącym tradycyjnych żniw oraz Dożynek Wojewódzkich, a także artykułem o nowym gospodarstwie, które dołączyło do Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych.

Nie zapomnijcie także przeczytać dodatku do Biuletynu, który redagowany jest przez Izbę Rolniczą Województwa Łódzkiego. Zawiera on ważne informacje dla osób prowadzących gospodarstwa rolne, informacje o zmianach legislacyjnych, porady oraz dobre praktyki.

Życzę interesującej lektury

Włodzisław Stępień

Wytyczne dotyczące prowadzenia produkcji i sprzedaży produktów pochodzenia zwierzęcego

Źródło: PPR

Na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi opublikowane zostały wytyczne dotyczące prowadzenia produkcji i sprzedaży produktów pochodzenia zwierzęcego w ramach działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej pn. „Wymagania weterynaryjne dla prowadzenia produkcji i sprzedaży produktów pochodzenia zwierzęcego w ramach działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej”. Jak podkreśla resort rolnictwa, opracowanie to nie podaje bezpośrednich rozwiązań np. w zakresie wymagań technicznych dla pomieszczeń, a jedynie wskazuje na możliwość wykorzystania elastyczności przepisów

dotyczących tego rodzaju wymagań. Obecnie w ramach działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej można prowadzić produkcję i sprzedaż następujących produktów pochodzenia zwierzęcego: produkty mleczne, obrobione lub przetworzone produkty rybołówstwa, surowe wyroby mięsne, mięso mielone, produkty mięsne, w tym gotowe posiłki (potrawy) wyprodukowane z mięsa. Możliwy jest również rozbiór i sprzedaż świeżego mięsa wołowego, wieprzowego, baraniego, koziego, końskiego, drobiowego lub zajęczaków, zwierząt łownych oraz zwierząt dzikich utrzymywanych w warunkach fermowych.

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa

i Rozwoju Wsi z dnia 8 czerwca 2010 r. w sprawie szczególnych warunków uznania działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej (Dz. U. Nr 113, poz. 753) określa szczegółowe warunki pozwalające na uznanie działalności za działalność marginalną, lokalną i ograniczoną, w tym zakres i obszar produkcji, a także wielkość dostaw produktów pochodzenia zwierzęcego do zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem do konsumenta końcowego. Wskazuje również niektóre wymagania weterynaryjne, jakie powinny być spełnione przy prowadzeniu tego rodzaju działalności. W dużym stopniu możliwość prowadzenia działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej jest odpowiedzią na oczekiwania małych przedsiębiorców, którzy prowadząc rodzinne zakłady wytwarzają określonego rodzaju, często o specyficznych cechach produkty, na które istnieje zapotrzebowanie głównie na rynku lokalnym. Tego rodzaju producenci nie są zwykle zainteresowani wprowadzaniem swoich produktów na rynek poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Turystyka kulinarna w Łódzkiem

Wciąż rosnące zainteresowanie produktami lokalnymi, tradycyjnymi czy ekologicznymi spowodowało rozwinięcie się turystyki kulinarnej. Poznawanie nowych regionów „od kuchni” zyskuje coraz więcej zwolenników, a zainteresowanie podróżujących nowym rodzajem turystyki wciąż rośnie.

Przeglądając się tym zmianom i wychodząc im naprzeciw, przy współpracy z partnerem: Zakładem Etnologii i Folklorystyki w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego, SR KSOW WŁ zorganizował międzynarodowe warsztaty pt.: „Lokalna turystyka kulinarna w dobie restrukturyzacji obszarów wiejskich”.

W dniach 4-5 września 2014 r. odbyły się spotkania z lokalnymi przedsiębiorcami z województwa łódzkiego i wizyty w gospodarstwach agroturystycznych.

Warsztaty stanowią kontynuację kontaktów specjalistycznych między naukowcami i praktykami zajmującymi się problematyką tradycyjnej kultury kulinarnej w dobie współczesnej. Były one okazją do zapoznania się ze specyfiką tradycji kulturowo-kulinarnych województwa łódzkiego w świetle innowacyjnej działalności małych i średnich przedsiębiorstw, przy znacznym udziale funduszy unijnych.

Ekologiczni nagrodzeni

Podczas XXIII Promocyjno-Hodowlanej Wystawy Rolniczej ROL-SZANSA 2014 w Piotrkowie Trybunalskim poznaliśmy laureatów etapu wojewódzkiego konkursu na najlepsze gospodarstwo ekologiczne. Konkurs przeprowadzany jest na terenie każdego z 16 województw w dwóch kategoriach: „ekologia-środowisko” i „ekologiczne gospodarstwo towarowe”.

Kategoria „ekologia – środowisko”

1. Karol Koper, Rożny, gm. Dobryszczyce.
2. Bartłomiej Krawczyk, Pudzików, gm. Gomunice.
3. Agata Grzybowska, Brzeg, gm. Pęczniew.

Kategoria „ekologiczne gospodarstwo towarowe”

1. Stanisław Kędzia, Kurów, gm. Wieluń.
2. Przemysław Potomski, Lututów, gm. Lututów.
3. Piotr Gołasa, zam. Osiny, gm. Dmosin.

Wszyscy laureaci (trzy pierwsze miejsca w każdej kategorii) otrzymali puchary oraz nagrody rzeczowe ufundowane przez Sekretariat Regionalny Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Łódzkiego.

Poznajemy nowego LEADER-a CZ. 1

Michał Kosmowski
Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego

Po wdrożeniu Programu Pilotażowego LEADER+ w latach 2004–2006 w Polsce okazało się, że w naszym kraju nie brakuje chętnych mieszkańców obszarów wiejskich, którzy chcieliby pracować i działać na rzecz lokalnej społeczności.

W latach 2007–2013, kiedy LEADER został już wyodrębniony jako jedna z osi priorytetowych w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich, inicjatywa ta objęła większą część terytorium Polski i stała się jednym z najskuteczniejszych narzędzi aktywizacji mieszkańców wsi. A zagwarantowane u podstaw partnerstwo w lokalnych grupach działania zapewniło równy podział zadań i korzyści pomiędzy sektorami administracyjnym, społecznym i gospodarczym.

W nowym okresie programowania wdrażanie inicjatywy LEADER będzie oczywiście kontynuowane, jednakże z pewnymi zmianami, o których w dalszej części artykułu. Zmiany te spowodowane są obserwacją działalności lokalnych grup przez instytucje zaangażowane we wdrażanie LEADER-a, a wyniki obserwacji zostały zawarte w dokumentach ewaluacyjnych. Ewaluacja objęła wszystkie grupy w kraju, a na podstawie jej wyników możliwe jest wskazanie dobrych praktyk, a także

obszarów nadających się do poprawy.

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 LEADER został przedstawiony jako działanie 7.15. W związku z tym, że LEADER ma na celu lokalny rozwój obszarów wiejskich, przyczynia się do osiągnięcia celu szczegółowego 6B „Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” w ramach priorytetu 6 „Wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”. W ramach głównego celu szczegółowego 6B wspierane będą operacje mające na celu:

- 1) wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji LSR;
- 2) rozwój przedsiębiorczości, z wyłączeniem świadczenia usług rolniczych;
- 3) dywersyfikację źródeł dochodu, w tym tworzenie i rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego, tj. infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych w celu udostępniania jej lokalnym producentom;
- 4) podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR w powiązaniu z rozwojem przedsiębiorczości lub dywersyfikacją źródeł dochodów lub podejmowaniem zatrudnienia, w szczególności rolników i osób długotrwale pozostających bez pracy;
- 5) rozwój produktów lokalnych;
- 6) rozwój rynków zbytu, z wyłączeniem targowisk;
- 7) zachowanie dziedzictwa lokalnego;

8) rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury: turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej, a także technicznej, w tym z zakresu gospodarki wodno-ściekowej oraz budowy lub modernizacji dróg lokalnych.

Najważniejszą zmianą, w porównaniu do stanu obecnego, będzie konieczność budowania partnerstwa na terenie przynajmniej dwóch gmin, gdzie liczba mieszkańców musi wynosić co najmniej 30 000. Oznacza to, dla tych mniejszych, dotychczas funkcjonujących grup, konieczność szukania partnerów w sąsiednich gminach. Został także powiększony obszar, który może być objęty lokalną strategią rozwoju, bowiem do inicjatywy LEADER mogą przystąpić wszystkie miejscowości z liczbą mieszkańców nie przekraczającą 20 000. Maksymalna liczba mieszkańców objęta jedną strategią nie zmieniła się i pozostała na poziomie 150 000 mieszkańców. LEADER w nowym okresie programowania traktowany będzie jako jeden z elementów nowego podejścia do wydatkowania środków pomocowych, czyli rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczeństwo (RLKS). Podstawowe zasady RLKS opisane są w Umowie Partnerskiej pomiędzy Polską a Unią Europejską, gdzie LEADER, finansowany z Europejskiego Funduszu Rolnego i Rozwoju Obszarów Wiejskich, wskazany jest jako jedno z narzędzi RLKS. To implikuje możliwość przygotowywania przez LGD strategii

wielofunduszowych, nie opierających się jedynie na EFRROW, w których wskazywane są sposoby i kierunki rozwoju danego obszaru wykorzystując inne Programy wdrażane w naszym kraju. Jednak nadal głównym źródłem finansowania zadań określonych w strategii będzie Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

Nie będzie już takiej możliwości, by lokalna grupa działania przyjęła formę prawną w postaci fundacji. Wybrana może zostać LSR, która będzie realizowana przez LGD działającą w formie prawnej stowarzyszenia posiadającego osobowość prawną przewidzianego w przepisach ustawy o realizacji Programu oraz o Rozwoju Lokalnym Kierowanym przez Społeczność (RLKS). W nowym okresie zwiększone będą również kompetencje samych lokalnych grup działania. Grupy przejmą bowiem część zadań instytucji wdrażającej poprzez wdrażanie tzw. operacji parasolowych. Beneficjentem ubiegającym się o wsparcie na operację parasolową będzie LGD, jednak operacja taka składać się będzie z szeregu tzw. mikroprojektów (będących kontynuacją dzisiejszych tzw. „małych projektów” z niewielkimi zmianami) realizowanych przez różnorodne podmioty działające na obszarze objętym LSR. Oznacza to de facto, iż to LGD będzie pełniło (przynajmniej w części) rolę instytucji wdrażającej dla mikroprojektów. Mikroprojekty wchodzące w skład danej operacji parasolowej muszą

być projektami komplementarnymi i łącznie przyczyniać się do realizacji celów i wskaźników, założonych dla danej operacji parasolowej. Zmianą w stosunku do dzisiejszych „małych projektów” będzie możliwość realizacji projektów przez sformalizowane grupy nieposiadające osobowości prawnej (np. koła gospodyń wiejskich), dla których limit pomocy w całym okresie programowania nie może przekroczyć 100 000 złotych. Całkowita wartość operacji parasolowej nie może być wyższa niż 400 000 zł. Oczywiście dana lokalna grupa działania może ubiegać się o wsparcie więcej niż jednego projektu parasolowego. Limit pomocy dla mikroprojektu wynosi 50 000 złotych dla jednej operacji. W przypadku jednostek sektora finansów publicznych wartość realizowanych przez nie samodzielnie mikroprojektów nie może przekroczyć 20 % danej operacji parasolowej. Ograniczenie to nie ma zastosowania w przypadku, gdy sformalizowana grupa nieposiadająca osobowości prawnej realizuje mikroprojekt we współpracy z jednostką sektora finansów publicznych, która ubiegała się o wsparcie na rzecz tej grupy. Oznacza to, iż minimum 80% kwoty wsparcia danej operacji parasolowej musi trafić do beneficjentów reprezentujących sektor finansów niepublicznych: stowarzyszeń, osób fizycznych, przedsiębiorców i innych osób prawnych, a także sformalizowanych grup nieposiadających osobowości prawnej. Ma to na celu jeszcze większe zaktywizowanie mieszkańców obszarów wiejskich. Poziom finansowania mikroprojektu najprawdopodobniej będzie określany przez lokalne grupy działania i będzie wynosił między 50% a 100%.

Działanie LEADER w PROW 2014–2020 zostało podzielone na cztery poddziałania:

1. Wsparcie przygotowawcze.
2. Realizacja operacji w ramach lokalnych strategii rozwoju.
3. Wdrażanie projektów współpracy.
4. Wsparcie kosztów bieżących i aktywizacji.

Informacje dotyczące tych poddziałań, zasad i sposobu przyznawania pomocy oraz kryteriów dostępu zostaną przedstawione w kolejnym numerze Biuletynu KSOW.

Fundusz wspiera przedsiębiorców inwestujących w ekologię

Zespół ds. Promocji WFOŚiGW

W ofercie są nisko oprocentowane pożyczki i dopłaty do oprocentowania kredytów.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi powołany został w celu wspierania przedsięwzięć mających na celu ochronę środowiska naturalnego w województwie łódzkim. Działalność ta trwa już od ponad 20 lat i każdego roku wydłuża się lista zakończonych inwestycji, których realizacja nie byłaby możliwa bez wydatnej pomocy Funduszu. Beneficjentami Funduszu są przede wszystkim jednostki samorządu terytorialnego, ale w ciągu ostatnich lat o wsparcie WFOŚiGW w Łodzi ubiega się też coraz więcej przedsiębiorców z terenu województwa łódzkiego.

POZYTYWNY EFEKT EKOLOGICZNY

Fundusz dostosowuje charakter udzielanej pomocy finansowej do specyficznych potrzeb i uwarunkowań poszczególnych grup Beneficjentów. Celem i ambicją Funduszu jest, aby jak największa liczba przedsiębiorców podejmujących się zadań inwestycyjnych miała na względzie także i aspekty związane z ich oddziaływaniem na środowisko. Chodzi o to, aby były to zadania dodatnio oddziałujące na środowisko naturalne, pozwalające osiągnąć pozytywny efekt ekologiczny. Przedsiębiorcy, którzy wyznaczą sobie uzyskanie takiego efektu, mogą w zamian liczyć na pozyskanie środków będących w dyspozycji Funduszu.

W szczególności mogą oni spodziewać się pomocy w formie:

- nisko oprocentowanych pożyczek,
- dopłat do oprocentowania kredytu,
- umorzenia częściowej spłaty pożyczek.

FORMY DOFINANSOWANIA

Najważniejszą formą wsparcia, jakie Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi oferuje przedsiębiorcom, jest dofinansowanie w formie nisko oprocentowanych pożyczek oraz dopłat do oprocentowania kredytów udzielanych przez współpracujące z Funduszem banki. Przedsiębiorca, który zdecyduje się na pożyczkę, może liczyć na dofinansowanie swojego proekologicznego przedsięwzięcia nawet do 95 proc. jego kosztów kwalifikowanych, które reguluje Katalog kwalifikacji kosztów dla zadań dofinansowanych przez WFOŚiGW w Łodzi. Pożyczki udzielane są na wszelkie zadania, które służą ochronie środowiska i realizowane są na terenie województwa łódzkiego.

NA CO MOŻNA POŻYCZAĆ

W szczególności mogą to być zadania związane z:

- szeroko pojętą gospodarką wodno-ściekową,
- gospodarką odpadami,
- ochroną atmosfery rozumianą jako zadania służące eliminacji emisji zanieczyszczeń do powietrza lub jako ograniczenie strat ciepła czy poprawę efektywności energetycznej budynków.

Fundusz finansuje również zadania związane z odnawialnymi źródłami energii i ochroną przyrody. Niejednokrotnie udzielał już dofinansowań na zakup i montaż pomp ciepła, ogniw fotowoltaicznych, termomodernizację budynków.

Wspiera także zadania polegające m.in. na modernizacji systemów grzewczych na terenie obiektów biurowych i produkcyjnych, odzysku i ponownym wykorzystaniu odpadów powstających w procesach produkcyjnych.

WARUNKI DOFINANSOWANIA

Fundusz uzależnia przyznanie dofinansowania od:

- oceny planowanego efektu ekologicznego i rzeczowego zadania,
- zgodności zadania z kryteriami wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków WFOŚiGW w Łodzi,
- wywiązania się przez wnioskodawcę z obowiązku uiszczenia opłat za korzystanie ze środowiska, administracyjnych kar pieniężnych za przekroczenie lub naruszenie wymogów oraz zobowiązań finansowych wobec Funduszu,
- zobowiązania się wnioskodawcy do stosowania procedur wynikających z ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo Zamówień Publicznych przy wydatkowaniu środków Funduszu, a w sytuacji, gdy wnioskodawca nie jest zob-

wiązany do ich stosowania – do stosowania zasad równego traktowania, uczciwej konkurencji i przejrzystości,

- zgodności zadania z przepisami dotyczącymi pomocy publicznej,
- oceny kondycji ekonomiczno-finansowej wnioskodawcy oraz zaproponowanych zabezpieczeń.

OPROCENTOWANIE I OKRES SPŁATY

Udzielane przez Fundusz pożyczki są oprocentowane na poziomie 2,5 proc. w skali roku. Natomiast oprocentowanie kredytów z dopłatą wynosi WIBOR 3M + 2,5 % obniżone przez Fundusz o 3% albo 4% (dla zadań z zakresu odnawialnych źródeł energii). Okres spłaty wynosi maksymalnie 10 lat (15 lat przy projektach współfinansowanych ze środków unijnych). Jako że Fundusz udziela wsparcia ze środków publicznych, przedsiębiorca musi się liczyć z tym, że uzyskana pożyczka uwarunkowana jest przedstawieniem należytego zabezpieczenia.

MOŻLIWOŚĆ UMORZENIA POŻYCZKI

W niektórych przypadkach przedsiębiorca może liczyć na umorzenie części pożyczki, nawet w wysokości do połowy wypłaconej kwoty. Wiele tu zależy od rodzaju pożyczki i od wywiązywania się beneficjenta z postanowień umowy, jaką zawarł z Funduszem. Najważniejsze są terminowa realizacja zadania oraz osiągnięcie założonych efektów ekologicznych i rzeczowych. Z możliwości umorzenia pożyczki skorzystała już spora grupa beneficjentów Funduszu.

LICZĄ SIĘ INNOWACJE

W najbliższej przyszłości Zarząd Funduszu będzie kładł największy nacisk na dofinansowanie innowacyjnych przedsięwzięć związanych m.in. z ochroną powietrza, gospodarką wodno-ściekową oraz gospodarką odpadami. Szczegółowa oferta Funduszu dla przedsiębiorców z terenu woj. łódzkiego dostępna jest na stronie www.zainwestujw ekologię.pl oraz w siedzibie Funduszu w Łodzi przy ul. Łąkowej 11.

NATURALNA KOLEJ RZECZY

Anna Rzeźnik-Osuwniak, SR KSOW WL

Jeszcze kilka tygodni temu wieś żyła żniwami, a teraz kończy się okres dożynek, czyli ludowych świąt połączonych z obrzędami dziękczynnymi za ukończenie żniw i prac polowych. Naturalna kolej rzeczy, niezmienna od lat. Przez wieki zmienił się tylko sposób pracy na wsiach, nieuniknione następstwo mechanizacji rolnictwa.

Dawnej podczas żniw w ruch szły sierpy i kosy, oczywiście wcześniej poświęcone. Rozpoczęcie zbiorów nazywano zażynkiem i dobrze było go rozpocząć w sobotę, która uznawana była za dzień poświęcony Matce Boskiej. Pracom żniwnym towarzyszył określony ład i porządek, które dla mieszkańców wsi były niezwykle ważne. Każdy osobno pracował na swoim wydziale, wszyscy szli ze słońcem, ze wschodu na zachód. Mężczyzna z kosą, zwany kośnikiem, wykonywał swoją pracę tak, aby podcięte łodygi opiera-

ły się o zboże, co ułatwiało pracę zbieraczkom. Do ich zadań należało podnieść trzymany w rękę sierpem zboże, by z części ukrócić pasek, którym zboże wiązane było w snopek. Gdy w południe upał stawał się wyjątkowo dokuczliwy, żęńcy przerywali pracę i wówczas mogli posilić się i odpocząć. Takie właśnie żniwa przypominał Regionalny Zespół Pieśni i Tańca Boczeki Chełmońskie. Można je było oglądać w jedną z lipcowych niedziel w skansenie w Maurzycach koło Łowicza. Niezwykle widowisko,

szczególnie dla tych, którym żniwa kojarzą się z nowoczesnymi maszynami rolniczymi, rozpoczęło się mszą świętą w zabytkowym kościele na terenie skansenu. Następnie w jednej z zagród Boczeki Chełmońskie zaprezentowały, jak kiedyś wyglądały przygotowania do żniw. Po tej części zainteresowani obserwowali pokaz koszenia kosą, podbierania zboża sierpem, wiązania snopów i ustawiania styg. Finał prac wiązał się z wspólną zabawą i odpoczynkiem, czego oczywiście nie zabrakło w programie przygotowanym przez zespół.

Sezon żniw Łódzkie zakończyło 31 sierpnia, kiedy to w Zduńskiej Woli odbyły się Dożynki Wojewódzko-Diecezjalne. Święto rozpoczęło się mszą świętą w Bazylice Mniejszej pw. Wniebowzięcia NMP. Następnie dożynkowy korowód przeszedł do miejsca dalszych uroczystości, podczas których padło wiele słów uznania i podziękowań dla rolników, za ich ciężką pracę. Jednym z ważniejszych elementów dożynek są wieńce i nie może ich zabraknąć podczas tego święta. Nasi przodkowie wili wieńce, które miały zwykle kształt wielkiej korony lub koła. W przeszłości umieszczano w nich także żywe (z czasem sztuczne) koguty, kaczęta lub małe gąski, bo miało to zapewniać piękny i zdrowy przychówek gospodarski. Wieńiec dożynkowy nazywany był „plonem” bo też i uosabiał wszystkie zebrane plony oraz urodzaj. Za niesionym przez najlepszą żniwiarkę wieńcem postępował orszak odświętnie ubranych żniwiarzy, niosących na ramionach przybrane kwiatami, wyczyszczone kosy i sierpy. Wieńiec niesiono do poświęcenia do świątyni, a następnie ze śpiewem w uroczystym pochodzie, udawano się do dworu lub do domu gospodarza dożynek. Wieńiec dożynkowy przechowywany był w stodole do kolejnego roku, do nowego siewu. Wykruszone z niego ziarna wsypany do worków z ziarnem siewnym. Wieńce, które można było oglądać tego roku w Zduńskiej Woli przyjechały z różnych części województwa. Różnorodnych kształtów i gabarytów, wykonane różnymi technikami zachwycały i postawiły w ciężkiej sytuacji tych, którzy mieli wybrać ten najpiękniejszy. Zwyciężyło sołectwo Suchoczaszy z parafii Szadek, to właśnie tam, w efekcie ogromu ciężkiej pracy, powstał najokazalszy wieńiec. Reprezentował województwo podczas Dożynek Prezydenckich w Spale. Drugie miejsce zajęła parafia Kramsk, a trzecie sołectwo Sikucin w gminie Szadek.

fot. Marcina Kulda

Jak informuje Łódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Bratoszewicach

plonowanie zbóż w tym roku jest większe niż w roku ubiegłym. Spowodowały to łagodna wiosna i przekropany rok. Wzrost plonów zbóż szacuje się na około 30%, co nie będzie obojętne dla kieszeni rolnika. Powszechnie wiadomo, że im więcej towaru i łatwiejszy do niego dostęp, tym niższa cena, jaką rolnik może uzyskać za swoją pracę. Zapewne wielu producentów zechce zwiększyć produkcję zwierzęcą, aby zagospodarować nadwyżki tanich zbóż paszowych.

Na terenie województwa zbierane są próbki pszenicy, które Rejonowe Zespoły Doradców dostarczą do Centrali w Bratoszewicach. Zostaną one przewiezione do Instytutu Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego w Warszawie.

Za około dwa miesiące dowiemy się, jaki wpływ miała tegoroczna aura na jakość ziarna pszenicy.

Energia z wiatru

– źródło taniej i bezpiecznej energii

Polskie Stowarzyszenie Energii Wiatrowej

Troska o środowisko naturalne i przeciwdziałanie globalnemu ociepleniu to aktualnie największe wyzwania stojące przed światem. Potrzeba pozyskiwania czystej i taniej energii będzie coraz większa, bo nieubłaganie wyczerpują się zasoby kopalnych źródeł energii: ropy naftowej, gazu ziemnego i węgla, mających ponad 70% udziału w światowym zużyciu energii.

Ocenia się, że światowe rezerwy pokładów węgla, przy założeniu obecnego wydobycia, wystarczą na około 130 lat. Międzynarodowa Agencja Energetyczna (IEA) szacuje, że światowy popyt na energię wzrośnie do 2035 roku o 40%¹.

Energia z wiatru nie jest zależna od dostępności paliw kopalnych – jest surowcem bezpłatnym i niewyczerpanym. Koszt energii elektrycznej z turbin wiatrowych, w przeciwieństwie do tradycyjnych źródeł energii, będzie mała. Wynika to z rozwoju technologicznego, w tym zwiększającej się wydajności turbin, oraz z tego, że energetyka wiatrowa już w ciągu dekady powinna być gotowa do konkurencji z innymi technologiami nawet w warunkach braku dofinansowania.

Energetyka wiatrowa to również gwarancja bezpieczeństwa. W przeszłości, dzięki istotnemu udziałowi energetyki wiatrowej w wytwarzaniu energii, Polska ma szansę stać się bardziej niezależna energetycznie, w szczególności od importu paliw kopalnych. W 2012 roku z importu pochodziło 13% węgla kamiennego, 70% gazu ziemnego, 96% ropy naftowej i niemal 2,5% energii elektrycz-

nej. Z uwagi na zwiększające się koszty wydobycia krajowych surowców kopalnych tendencja do ich importu z zagranicy będzie się utrzymywała.

ILE ZATEM KOSZTUJE DZIŚ PRZECIĘTNEGO POLAKA ENERGIA Z WIATRU?

W Polsce przeciętny konsument płaci za rozwój odnawialnych źródeł energii tylko 4,7% swojego rachunku za prąd (w tym tylko 1,5% na rozwój energetyki wiatrowej). Oznacza to, że wsparcie energii z wiatru kosztuje przeciętną rodzinę zaledwie 20 złotych rocznie! Miesięczna wysokość wsparcia, która wynosi niecałe 1,7 PLN, jest zatem mniejsza niż koszt małej paczki gumy do żucia czy gazety².

TROSKA O ŚRODOWISKO NATURALNE I ZDROWIE LUDZI

Energetyka wiatrowa jest technologią bezemisyjną – tzn. w czasie działania nie emituje do atmosfery gazów cieplarnianych oraz pyłów. Działająca elektrownia wiatrowa nie wytwarza szkodliwych odpadów, nie degraduje i nie zanieczyszcza gleby oraz nie powoduje strat w obiegu wody. Z pełnym uwzględnieniem energii włożonej w produkcję, eks-

ploatację i użycie poszczególnych elementów elektrowni wiatrowe są jedną z najkorzystniejszych technologii energetycznych przeciwdziałających zmianom klimatu.

Pojedyncza, nowoczesna turbina potrzebuje maksymalnie kilku miesięcy³, aby wytworzyć energię potrzebną do jej wyprodukowania, eksploatacji i demontażu. Jeśli chodzi o emisję CO₂ wynikającą z procesu produkcji urządzenia, czas ten jest jeszcze krótszy i wynosi dla krajów o niskim wykorzystaniu OZE około trzech miesięcy⁴. Przez cały okres swojej pracy turbina wiatrowa produkuje nawet 80 razy więcej energii⁵, niż pochłaniają jej wytwarzanie, praca i rozbiórka. Jedną z największych zalet turbin wiatrowych jest także stosunkowo prosty demontaż. Po zakończeniu pracy elektrowni i jej rozebraniu znacząca większość elementów turbiny podlega odzyskowi (nawet ponad 90% poszczególnych elementów urządzenia⁶), zaś sam obszar parku wiatrowego wraca do stanu wyjściowego sprzed inwestycji.

JAK CICHE SĄ TURBINY WIATROWE?

Wszystkie planowane inwestycje, nie tylko parki wiatrowe, muszą spełniać

¹ Zob. World Energy Outlook 2012, IEA, 2012.

² Wyczerpanie własne PSEW na podstawie danych URE.

³ D'Souza N., Gbgbaje-Das E., Shonfield P. 2011. Review Summary of the Study – Life Cycle Assessment of Electricity Production from a V112 Turbine Wind Park by PE North West Europe ApS.

⁴ <http://www.lcaxcenter.org/LCAX/presentations-final/220.pdf>

⁵ <http://www.ewea.org/wind-energy-basics/faq/>

⁶ Hassing H., Varming S. 2001. Life cycle assessment for wind turbines, European Wind Energy Conference and Exhibition EWEA Bella Center, Copenhagen, Denmark, 2-6 July 2001.

restrykcyjne normy hałasu, zawarte w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku.

Zmierzenie i określenie poziomów hałasu, a także ich porównanie do poziomów przyjętych przez polskie prawo oraz określone przez Światową Organizację Zdrowia jako bezpieczne i nieuciążliwe, nie stanowi obecnie żadnego problemu. Ocenę zagrożenia hałasem prowadzi się na etapie projektowania parku wiatrowego oraz w trakcie opracowywania raportu stanowiącego niezbędny dokument do uzyskania decyzji środowiskowych. Normy akustyczne, po zmianie prawa w 2012 r., są dla turbin wiatrowych dużo bardziej restrykcyjne niż np. dla dróg i kolei⁷.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska dopuszczalny poziom hałasu generowany przez turbiny wiatrowe w ciągu dnia wynosi 45-55 dB, natomiast w ciągu nocy 40-45 dB w zależności od rodzaju wykorzystania terenu.

CZY PARKI WIATROWE EMITUJĄ INFRA DŹWIĘKI?

Infradźwięki to rodzaj fal dźwiękowych niesłyszalnych dla człowieka. Rozróżniamy dwa rodzaje źródeł infradźwięków: naturalne, jak np. wiatr, burza, szum morza, wodospad oraz sztuczne (generowane np. przez klimatyzację, grzejniki). Infradźwięki – choć może większość z nas nie zdaje sobie z tego sprawy – otaczają nas na co dzień i są elementem naturalnego środowiska życia człowieka.

Dźwięki o niskiej częstotliwości oraz infradźwięki pochodzące z obecnie wykorzystywanych, nowoczesnych turbin wiatrowych są poniżej poziomu ciśnienia akustycznego, przy którym mogą wystąpić jakiegokolwiek skutki zdrowotne.

Na podstawie badań dr. inż. Ryszarda Ingielewicz i dr. inż. Adama Zagubienia z Politechniki Koszalińskiej, którzy wykonali pomiary i analizę

zjawisk akustycznych z zakresu infradźwięków na farmie zlokalizowanej na Pomorzu, stwierdzono, że praca elektrowni wiatrowych nie stanowi źródła infradźwięków o poziomach mogących zagrozić zdrowiu ludzi⁸.

CZY PARKI WIATROWE ODDZIAŁUJĄ NA PTAKI I NIETOPERZE?

Ptaki i nietoperze mogą być w pewnym stopniu narażone na oddziaływanie turbin wiatrowych, szczególnie w takich miejscach, jak trasy migracji, miejsca gniazdowania czy intensywne żerowanie. W celu wyeliminowania potencjalnych zagrożeń kluczowy jest odpowiedni dobór lokalizacji inwestycji. Dla każdego planowanego parku wiatrowego przeprowadzane są szczegółowe badania ornitologiczne (ptaków) i chiropterologiczne (nietoperzy) zgodne z wytycznymi wypracowanymi przez ekspertów oraz organy administracji publicznej (Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska). Zebrane dane poddawane są wnikliwej analizie, a na ich podstawie opracowywane są zalecenia dla inwestora dotyczące możliwej lokalizacji i liczby turbin.

Wyniki przeprowadzonych badań są kluczowym elementem raportu oddziaływania na środowisko, na podstawie którego wydawana jest decyzja środowiskowa zawierająca szczegółowe warunki, które inwestor obowiązkowo musi spełnić. Decyzja środowiskowa wydawana jest przez wójta lub burmistrza gminy w uzgodnieniu m.in. z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska. Taki sposób postępowania gwarantuje, że parki wiatrowe zlokalizowane są poza obszarami podwyższonego ryzyka dla ptaków i nietoperzy. Dodatkowo inwestorzy są zobowiązani do prowadzenia monitoringu poinwestycyjnego, tj. do obserwacji terenu po zrealizowaniu inwestycji. Pozwala to zweryfikować rzeczywisty wpływ parku wiatrowego po jego uruchomieniu na środowisko i w razie konieczności umożliwia wprowadzenie dodatkowych działań chroniących lokalną faunę i florę.

JAKIE KORZYŚCI Z ENERGETYKI WIATROWEJ CZERPIE GOSPODARKA REGIONALNA?

W Polsce ok. 30% nakładów inwestycyjnych na farmy wiatrowe pozostaje w kraju. Są to koszty związane z przyłączeniem do sieci energetycznej, usługi eksperckie i finansowe, budowa dróg dojazdowych oraz instalacja turbin. Z tej kwoty pozostającej w kraju do regionu inwestycji trafia ok. 53%⁹. Wielkość tych środków systematycznie rośnie, ponieważ coraz więcej komponentów do turbin wiatrowych produkuje się w Polsce.

Źródłem generującym dodatkowe środki finansowe dla gminy jest podatek od nieruchomości, którym są obciążane farmy wiatrowe. Według raportu firmy doradczej Ernst & Young średnia wartość podatku od nieruchomości wyniosła w 2011 r. ok. 65,8 tys. PLN na każdą zainstalowaną turbinę wiatrową. Łączny dochód z tego tytułu dla wszystkich gmin, na terenie których zlokalizowano farmy wiatrowe, wyniósł ok. 66 mln PLN. Oznacza to, że statystyczna gmina posiadająca farmy wiatrowe na swoim terytorium uzyskała w przybliżeniu dochód z tego tytułu w wysokości 653 tys. PLN rocznie. Pozwala to na przeprowadzenie wielu lokalnych inwestycji, takich jak np. budowa boiska wielofunkcyjnego (średni koszt 500 000 PLN), budowa placów zabaw dla dzieci (ok. 50 000 PLN za jedną inwestycję) czy zakup samochodu ratowniczo-gaśniczego (od 600 000 PLN). Przewidywalny i regularny dochód na tym poziomie przez okres co najmniej 20 lat (okres działania farmy wiatrowej) pozwala gminom na realizację długofalowych inwestycji i poprawę jakości życia mieszkańców. Dane na temat dochodów gmin dotyczą 2011 roku, kiedy w Polsce zainstalowane było zaledwie 1600 MW, a w związku ze wzrostem zainstalowanej mocy proporcjonalnie wzrosła również wysokość dochodów.

⁷ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 października 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku.

⁸ „Problematyka hałasu towarzyszącego pracy turbin wiatrowych – ocena zagrożeń”, dr inż. Ryszard Ingielewicz i dr inż. Adam Zagubień, Politechnika Koszalińska – Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska, 2011 r.

⁹ Raport Ernst&Young „Wpływ energetyki wiatrowej na wzrost gospodarczy w Polsce”, Warszawa 2011.

Zagroda Bednarza już w Sieci

Edyta Kijak, ŁODR z siedzibą w Bratoszewicach

Kolejna zagroda edukacyjna – Zagroda Bednarza – dołączyła do grupy zagród edukacyjnych funkcjonujących w województwie łódzkim i należących jednocześnie do Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych.

Zagroda Bednarza to wyjątkowe miejsce, gdzie na żywo można zobaczyć bednarza przy pracy. Obiekt znajduje się w miejscowości Bednary, w powiecie łowickim. Już sama nazwa miejscowości nawiązuje do zajęcia, którym przed wiekami zajmowali się jej mieszkańcy – czyli bednarstwa, rzemieślników produkujących naczynia drewniane metodą klepkową. Bednarstwo jest to rzemiosło znane od III wieku, które niestety pod koniec XIX wieku zaczęło upadać. Złożyło się na to kilka przyczyn. Jedną z nich był napływ na rynek wiejski produkowanych przez przemysł naczyni kamionkowych i szklanych, co w zasadniczy sposób zmniejszyło zapotrzebowanie na wyroby klepkowe. Inną przyczyną był brak odpowiedniego surowca, przede wszystkim drewna dębowego i sosnowego.

ZASADY PRZYNALEŻNOŚCI DO SIECI GOSPODARSTW EDUKACYJNYCH

Ogólnopolska Sieć Zagród Edukacyjnych jest prowadzona przez Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie. Sieć służy upowszechnieniu idei edukacji w gospodarstwie rolnym oraz promocji działalności gospodarstw edukacyjnych.

Celem Sieci jest:

1. Podniesienie prestiżu zawodu rolnika i upowszechnienie wiedzy na temat pochodzenia żywności.
2. Różnicowanie pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich.
3. Zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi.

Do uczestnictwa w Sieci może przystąpić każdy obiekt spełniający warunki definicji „Zagrody edukacyjnej”.

Udział w Sieci jest dobrowolny i bezpłatny. Przystąpienie do Sieci odbywa się na podstawie kwestionariusza zgłoszenia i rekomendacji uprawnionego doradcy ODR.

Uczestnicy Sieci otrzymują promocję ofert w ogólnopolskim systemie internetowym oraz wsparcie doradcze i szkoleniowe, a także możliwość wzajemnej wymiany doświadczeń. Uczestnicy Sieci otrzymują prawo do identyfikowania obiektu logo zagrody edukacyjnej.

Na terenach, gdzie surowca nie brakowało, produkowano pełen asortyment jeszcze do lat trzydziestych XX wieku.

Na terenie Zagrody Bednarza można zwiedzić warsztat, w którym wytwarza się naczynia klepkowe (beczki, wiadra), znajduje się w nim także ekspozycja ponad 500 eksponatów związanych z dawnym rzemiosłem i wsią łowicką. Zwiedzający mają nie tylko możliwość zapoznania się z narzędziami bednarskimi, ale także mogą własnoręcznie składać naczynia z klepki. Ogromną atrakcją dla dzieci jest samodzielne „kręcenie lodów” na urządzeniu wykonanym przez bednarza około 100 lat temu. Jest to doskonała sposobność do praktycznego pozyskania wiedzy, jak powstają lody. Wszystkie warsztaty i pokazy w zagrodzie bednarskiej pro-

wadzone są przez właścicieli w strojach z epoki. Można tutaj zapoznać się z tradycją i obrzędami wsi łowickiej. Na terenie zagrody jest możliwość karmienia i głaskania zwierząt.

W zagrodzie realizowane są trzy programy edukacyjne:

- bednarstwo (pokazy, warsztaty, produkcja lodów, kiszanie kapusty);
- ekologia i recykling w gospodarstwie dawniej i obecnie (dżdżownice kalifornijskie, czerpanie papieru);
- obowiązki dziecka w dawnej wsi łowickiej (robienie sznurka, higiena na wsi).

Warto odwiedzić to niezwykle ciekawe miejsce.

Przypomnijmy, że obecnie w województwie łódzkim zarejestrowanych jest sześć gospodarstw, które edukują w zakresie produkcji roślinnej, zwierzęcej, ekologicznej czy dziedzictwa kultury materialnej wsi, tradycyjnych zawodów, rękodzieła i twórczości ludowej. Pierwsze przystąpiło do projektu w 2012 roku, a za nim kolejne.

Wszystkie niezbędne informacje o zagrodach edukacyjnych dostępne są na stronie internetowej www.zagrodaedukacyjna.pl. Tam też można dowiedzieć się wszystkiego o gospodarstwach, które są zrzeszone w Sieci.

AGROTURYSTYKA W ŁÓDZKIEM

Z DUCHEM CZASU

Tomasz Dronka, Magdalena Kochanowska, Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego

W XXI wieku dla każdego przedsiębiorcy świadczącego usługi najważniejsze są wymagania klientów i dążenie do spełnienia ich oczekiwań. Dotyczy to także agroturystyki. Zadowolony i usatysfakcjonowany klient wróci, a co najważniejsze zareklamuje i wystawi pozytywną opinię miejscu, w którym wypoczywał. Zmienia się więc i agroturystyka, bo wymaga tego rynek. Widać to dokładnie, odwiedzając od kilku lat te same gospodarstwa. Pozwala na to organizacja „Wojewódzkiego konkursu na najlepsze gospodarstwo agroturystyczne Złota Grusza”.

Konkurs ten przeprowadzaliśmy już pięć razy, a obecnie zbliżamy się do ogłoszenia wyników szóstej edycji. Z roku na rok zainteresowanie udziałem w nim nie słabnie – corocznie do udziału zgłaszało się około 30 gospodarstw z województwa łódzkiego. Założenia konkursu są proste, choć aby spełnić wymagania, trzeba się już trochę postarać. Specjalnie

powołana komisja ocenia zgłoszone gospodarstwa na miejscu, sprawdza estetykę obejść, przygotowanie do przyjęcia turystów, zapoznaje się z ofertą danego gospodarstwa. Jednocześnie miejsca są kategoryzowane według podziału na tradycyjne i specjalistyczne, ponieważ nie sposób porównywać ich bez takiego rozróżnienia. Pierwsze to te, które

nawiązują do historii agroturystyki, główną działalnością ich właścicieli jest prowadzenie gospodarstwa rolnego, a goście – turyści – są jedynie dodatkowym zajęciem i wsparciem domowego budżetu. Specjalistyczne gospodarstwa natomiast są nastawione przede wszystkim na działalność turystyczną – znajdujące się w nich pola i zagrody czy rolnicze za-

jęcie właściciele jedynie wspomagają atrakcyjność pobytu gości. W regionie łódzkim od lat utrzymuje się ta sama liczba gospodarstw agroturystycznych – około 200-230. Można przy tym zaobserwować, że są one skupione głównie w kilku subregionach, wśród których wyróżnić trzeba: okolice Łodzi, obszar Puszczy Bolimowskiej i ziemi łowickiej, tereny Nadpilicza, miejsca wzdłuż Warty i okolice Wieruszowa. Wynika z tego, że najwięcej gospodarstw jest tam, gdzie znajdziemy miejsca najbardziej zachęcające krajobrazowo, atrakcyjną przyrodę, lasy i rzeki. Jest to wniosek oczywisty i nie dziwi nikogo – przecież tego właśnie oczekujemy po wypoczynku agroturystycznym, szukając ciszy i świeżego powietrza. Warto zauważyć, że z roku na rok zmienia się charakter gospodarstw, zanika tradycyjna agroturystyka, a w jej miejsce pojawia się szeroko rozumiana turystyka wiejska. Tradycyjne gospodarstwa rolne, o niewielkim obszarze uprawianej ziemi i z różnorodnymi zwierzętami hodowlanymi, to już niewielka grupa, dodatkowo cały czas się zmniejszająca. Właściwie zniknął już typ gospodarstwa najbardziej kojarzący się nam jeszcze z czasami pod gruszą, a więc taki, gdzie goście „na letnisku” żyli życiem gospodarzy, uczestnicząc w pracach polowych. Zmieniły się potrzeby i przyzwyczajenia wypoczywających, oczekują bowiem wyższych standardów: raczej pensjonatu niż pokoju gościnnego. Rolnicy przyjmujący agroturystów zwierzęta tzw. domowe utrzymują bardziej „na pokaz” niż z potrzeby. Jest to pewnego rodzaju atrakcja (głównie dla dzieci), jednak często przysparza gospodarzom wielu problemów. Dobrze mieć własny nabiał i drób, ale duża ich ilość jest bardziej zobowiązująca i wymagająca, nie mówiąc już o większych zwierzętach, które muszą być przecież wieszane do ubojni, a z tym jest zawsze kłopot – łatwiej jest więc kupić mięso. Stąd wielu wla-

ściciele rezygnuje z własnych hodowli i upraw, trzymając się łatwiejszych i szybszych rozwiązań.

Gospodarstwa działające w obszarze turystyki dążą do specjalizacji. Cechami takich gospodarstw są wysoki standard pokoi (obowiązkowo w każdym z nich łazienka), różnorodność oferty rekreacyjnej pozwalającej zappełnić wolny czas, solidna informacja o atrakcjach w okolicy, propozycje skorzystania z często „niszowych” usług (najczęściej poprzez pośrednictwo) takich jak myślistwo, paralotnia, nurkowanie, strzelanie z broni czy nawet SPA. W rejonach tych poszerza się oferta dotycząca wybieranej przez urlopowiczów turystyki aktywnej – można już wszędzie wypożyczyć rowery czy kajaki i skorzystać z nauki jazdy konnej. Właściciele szukają też niecodziennych rozwiązań, które mają zachęcić do odwiedzenia ich gospodarstwa – organizują na przykład przejażdżki „wagonem” turystycznym, który ciągnie traktor, lub wagonetkę, gdzie siłą pociągową są konie. Nieodłącznym zakończeniem każdej imprezy jest grill lub ognisko, a podczas nich możliwość przygotowania i spróbowania pomysłów dań.

Warto przez chwilę zwrócić uwagę na przygotowane dla turystów atrakcje, jakie można spotkać w gospodarstwach agroturystycznych. Ostatnimi laty szczególnie mocno rozwinęła się oferta nauki, rekreacji i turystyki konnej. Gospodarstwa – stajnie, ziemię uprawiają na potrzeby wykarmienia koni, a usługi świadczone gościom są ważnym wsparciem budżetu mikroprzedsiębiorstwa. Można powiedzieć, że konie przyciągają turystów, którzy w Łódzkiem znajdują szerokie możliwości dla realizowania swojego hobby. Innym trendem są pojawiające się propozycje z zakresu rozwoju artystycznego. Wiele jest miejsc w regionie, w których utrwała się oferta znalezienia miejsca dla pracy twórczej – organizuje się plenery malarskie, umożliwia pisanie, uczy wytwarzania rękodzieła (można

spotkać na przykład warsztaty bibułekartswa). To oczywiście, że do tego typu działalności potrzeba spokoju, natchnienia i sprzyjających okoliczności przyrody, a to wszystko znajdziemy właśnie dzięki agroturystyce. Trzeba również zaznaczyć ogromny wkład aktywnych lokalnych grup działania z regionu. W ramach wyjazdów studyjnych i warsztatów, które organizują dla swoich mieszkańców, można wymienić się doświadczeniami z innymi, nie tylko w Polsce, ale i za granicą. Dzięki tym kontaktom i wymianie poglądów czy pomysłów rozwinęła się również wśród gospodarzy agroturystycznych specjalizacja w edukacji – dzieci, młodzież i dorośli mogą poznać ekologiczne (wiejskie) uprawianie ziemi, zwierzęta, produkcję żywności. W gospodarstwach agroturystycznych odbywają się zajęcia „zielonych szkół”, spotka-

nia integracyjne, warsztaty i zajęcia z trenerami, coraz częściej właściciele zakładają „zagrody edukacyjne”, żeby uczyć o pieczeniu chleba czy powstawaniu masła. Ogromnym zainteresowaniem, zwłaszcza wśród najmłodszych, cieszą się zwierzyńce zakładane przy gospodarstwach. Zainteresowani znajdują tam już nie tylko zwierzęta domowe, ale coraz częściej egzotyczne, a często nawet prawdziwe minizoo. Duże zainteresowanie budzą powstałe i powstające w województwie łódzkim trasy tematyczne. Między innymi warto wspomnieć tu o trasie „W parkach krajobrazowych” (doliny rzek Pilicy, Warty, Rawki), szlakach owocowych – „Szlakiem jabłkowym” (południowo-wschodnia część regionu łódzkiego) i warzywnych, jak „Szlakiem chrzanu” (zachodnia część województwa), czy też o szlaku kulinarnym, który swoim zasięgiem obejmuje całe województwo i zachęca do uprawiania coraz popularniejszej turystyki kulinarnej. Zwracając uwagę na zmiany we współczesnej agroturystyce, warto zatrzymać się nad sposobami funk-

cjonowania gospodarstw. Często są one wielousługowe – właściciele przyjmują gości, ale jednocześnie uprawiają ziemię, zajmują się hodowlą, a często świadczą również inne usługi lub zajmują się handlem. W sąsiedztwie miejsc przygotowanych dla turystów niejednokrotnie znajdziemy sklepy czy bary, a nawet domy weselne, prowadzone przez gospodarzy. Jest to swego rodzaju wartość dla turystów, którzy nie lubią całkowicie rozstawać się z dobrodziejstwami miasta i lubią wypić kawę, zaparzoną w ekspresie i podaną pod parasol lub szybko i niedaleko kupić potrzebne produkty spożywcze.

Jaka jest przyszłość agroturystyki, a właściwie turystyki wiejskiej? Na pewno będzie się rozwijała. Cały czas wśród społeczeństwa, zwłaszcza wielkomiejskiego, można zaobserwować potrzebę wypoczynku poza miastem. W dni robocze do gospodarstw agroturystycznych jadą dziadkowie z wnukami, a w weekendy dojeżdżają do nich rodzice, aby wspólnie spędzić miły czas i odpocząć w ciszy. Jednocześnie warto

zauważyć, że coraz częściej potrzeba wypoczynku obejmuje wszystkie pory roku, a gospodarze dostosowują się do tej tendencji, nie będzie więc problemu ze znalezieniem obiektu całorocznego. Łatwość przemieszczania się w dzisiejszych czasach powoduje, że klientami gospodarstw agroturystycznych są już nie tylko letnicy z pobliskich miast, ale goście z całego kraju, a często i z państw ościennych. Co ciekawe, można zauważyć, że w łódzkich gospodarstwach prowadzący działalność turystyczną na wsi zrozumieli, że nie warto mocno ze sobą konkurować... Bardziej opłaca się współpraca i tego często się teraz trzymają, polecając siebie nawzajem, wypożyczając od siebie kajaki dla gości czy umożliwiając gościom innych miejsc skorzystanie z nauki jazdy konnej. Wymiana usług powoduje w sposób oczywisty zwiększenie oferty, a co za tym idzie również atrakcyjności pobytu, tym samym zachęcając większą grupę potencjalnych turystów do skorzystania z niej. Agroturystyka, podobnie jak każda dziedzina działalności, podlega ciągłym zmianom. Niektóre z nich ledwie są zauważalne, inne zwracają na siebie uwagę, ale łączy je wspólna cecha – nie da się ich uniknąć. Zmienia się jednak również profil turysty, poszukującego wypoczynku na wsi, jest coraz bardziej wymagający i zainteresowany różnorodnymi formami wypoczynku, od leniwego wyciszenia, poprzez poznawanie nowego, aż po jak najbardziej aktywny tryb spędzania wolnego czasu. Aby więc móc się cieszyć z dużego zainteresowania gości, należy dostosować się do tych trendów. Należy podkreślić, że wielu gospodarzy z łódzkiego rozumie te zmiany i wprowadza je w swoje obejścia i życie. Widać ogromny wkład pracy wielu właścicieli gospodarstw, którzy dbają o zapewnienie swoim gościom jak najlepszych warunków wypoczynku. Można więc chyba po prostu powiedzieć, że agroturystyka w łódzkiem idzie z duchem czasu.

W następnym numerze

- Poznajemy nowego LEADER-a cz. 2
- Dofinansowania ze środków WFOŚiGW cz. 4
- Wyniki konkursów „Złota grusza” i „Przyjazna wieś”

Kolejni w kolejce do grona przyjaznych

Już po raz szósty jest przeprowadzany konkurs „Przyjazna Wieś” na etapie wojewódzkim. Przypomnijmy, że głównym jego celem jest prezentacja najlepszych projektów z zakresu budowy

wy i rozwoju infrastruktury społecznej i technicznej na obszarach wiejskich. W konkursie mogli wziąć udział wszyscy beneficjenci, którzy zrealizowali projekty wspierające rozbudowę infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich województwa łódzkiego, współfinansowane z funduszy Unii Europejskiej, począwszy od dnia 1 maja 2004 r. Zgłoszenie można było nadsyłać do 21 lipca br. W kategorii Infrastruktura społeczna zostało zgłoszonych 6 projektów. Zdecydowanie więcej projektów wpłynęło w drugiej kategorii, tj. infrastruktura techniczna. W ramach tej kategorii zostało zgłoszonych 15 projektów.

Wyniki konkursu zostaną ogłoszone podczas konferencji, która odbędzie się w Łodzi w dniu 10 października 2014 r.

Dla kogo Tygłe Smaków

Już 3 października, podczas VII Międzynarodowych Targów Żywności Ekologicznej i Regionalnej NATURA FOOD 2014, poznamy laureatów konkursu produktów tradycyjnych Tygiel Smaków. Celem konkursu „Tygiel Smaków” jest identyfikacja i promocja produktów wytwarzanych tradycyjnymi metodami na terenie województwa łódzkiego, stanowiących element dziedzictwa kulinarnego naszego regionu i element tożsamości społeczności lokalnych. Konkurs ma za zadanie wzmocnienie pozycji rynkowej

tych produktów, wzbudzenie większego zainteresowania wśród potencjalnych konsumentów, a w rezultacie doprowadzenie do powstania rynku produktów wysokiej jakości.

Do 26 sierpnia br. wytwórcy mogli zgłaszać produkty do wzięcia udziału w konkursie. Pod uwagę brane są tylko te charakteryzujące się wysoką jakością i wyjątkowością i posiadające minimum

promuje łódzkie

2–3 października

Dni Parku Krajobrazowego
– 25-lecie Przedborskiego Parku Krajobrazowego

20-lecie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego
województwo łódzkie

2–3 października

Forum Promocji
Województwa Łódzkiego
Ossa

3–5 października

Natura Food II Międzynarodowe Targi Żywności Ekologicznej i Regionalnej
Łódź

10 października

Konferencja podsumowująca konkursy Przyjazna Wieś i Złota Grusza
Łódź

14–15 października

VII Europejskie Forum Gospodarcze
Łódź

16–17 października

Szkolenie pt. Rola edukacji w procesach odnowy wsi w Polsce
województwo łódzkie

17–19 października

Szkolenie pt. Rozwój przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszarów wiejskich Nieporęt

23 października

Konferencja pt. Wspólna polityka Rolna w latach 2014-2020, z uwzględnieniem OZE jako szansy rozwoju obszarów wiejskich na terenie województwa łódzkiego
Łódź

23–25 października

TOUR SALON Targi Regionów i Produktów Turystycznych
Poznań

13 listopada

VI Forum Funduszy Europejskich Województwa Łódzkiego
Łódź

25 listopada

XXII Wojewódzka Olimpiada Wiedzy Rolniczej
Bratoszewice

28 listopada

Wojewódzka Olimpiada Wiedzy o Wiejskim Gospodarstwie Domowym
Bratoszewice

25-letnią tradycję wytwarzania. Poza tym produkty te muszą być związane z kulturą i historią województwa łódzkiego oraz być wytwarzane na terenie województwa łódzkiego.

Dziś już wiadomo, że o tygłowe statuetki walczyć będą 34 produkty.

uwaga!

W związku ze zbliżającym się zakończeniem wdrażania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013 i w trosce o jak najlepsze wykorzystanie przeznaczonych na jego realizację środków przypominamy, iż beneficjenci, zgodnie ze stosownymi rozporządzeniami w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej, są zobowiązani, w zakresie poszczególnych działań, zakończyć realizację operacji i złożyć wniosek o płatność ostateczną w terminie do **30 czerwca 2015 r.**, a w przypadku działania **413**.

Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju – do **31 marca 2015 r.**

Podkreślić należy, że ostateczny i nieprzekraczalny termin wypłaty środków finansowych, zabezpieczonych w ramach poszczególnych działań, upływa wraz z końcem 2015 roku.

Co za tym idzie – kontrola administracyjna wniosków o płatność (weryfikacja, ocena i kontrola zachowania celu) oraz autoryzacja zleceń płatności muszą być dokonane odpowiednio wcześniej.

W końcowym okresie programowania może dojść do sytuacji, gdy skumulują się napływające wnioski. Uniemożliwi to zakończenie procedowania w dopuszczalnych terminach, a co za tym idzie zablokuje wypłatę środków z EFRROW. Dlatego bardzo prosimy o przemyślane decyzje i ograniczenie się jedynie do uzasadnionych przypadków:

•
występowania z wnioskami o zawieszanie weryfikacji wniosków o płatność,

•
występowania z wnioskami o aneksowanie terminu składania wniosków o płatność na późniejszy,

•
składania kompletnych wniosków o płatność wraz z wszystkimi niezbędnymi załącznikami (takimi jak np. interpretacja ws. VAT, pozwolenie na użytkowanie, oświadczenie o wyrażeniu zgody na przetwarzanie danych osobowych czy kosztorys różnicowy),

•
składania uzupełnień niezwłocznie po otrzymaniu stosownego wezwania.

W celu uniknięcia wyżej wskazanego zagrożenia oraz jak najszybszego otrzymania środków finansowych beneficjenci proszeni są, w sytuacji gdy jest to możliwe, o niezwłoczne składanie wniosków o płatność, wcześniej nawet niż wynikałoby to z terminu wskazanego w umowie przyznania pomocy.

promuje
łódzkie

